

byggaren

TIDNINGEN FÖR BYGGPROFFS

Nr 1 • 2008 • Pris: 55 kr

**Högsta domstolen säger ja
till att pröva svartjobb**

Sid 19-22

**Sjukpensionär
startade byggfirma**

Sid 6

**Byggaren testar
gammal kompis**

Sid 16

Fullträff igen!

Fonda Geoplex
Nytt fuktskyddssystem
från Icopal.

TORR OCH SKÖN KÄLLARE

FONDA GEOPLEX - TRE FUNKTIONER I ETT SYSTEM

Fuktskydd – Geoplex fuktskyddsmatta hindrar fukten att nå källarväggen.

Isolering – Källarväggen isoleras med EPS-skivor av standardtyp.

Dränering – En geotextil som är svetsad på

mattan gör att marken runt källaren dräneras.

Fonda Geoplex är kostnadseffektivt.

Återfylnad sker med befintliga massor och isolering av standardtyp ger lågt monterat pris.

Läs mer och beställ varuprov på www.icopal.se

ICOPAL AB
Box 848, 201 80 Malmö
Besöksadress: Skeppsbron 11
Tel 040-24 74 00
Fax 040-97 98 62
Konsumentkontakt tel: 020-45 11 00
Kundservice mail: info.se@icopal.com
www.icopal.se

» ALLA VILL KRAMA

landets småföretagare. Till och med vänsterpartiet brukar stämma in i hyllningskören över betydelsen av entreprenörsanda och småskalig företagsamhet. Däremot tycker vänstern inte om när liten blir stor - någonstans på vägen är det slutkramat och när småföretaget växer inleds förvandlingen till arbetsköpare och snöd kapitalist som bara är värda misstro och strama tyglar.

Kanske kan vänsterns sympati för småföretag ses mot bakgrund av utvecklingen i det forna socialistiska Östtyskland. Fram till slutet av 1960-talet tillät DDR-regimen småföretag att verka inom ramen för planekonomin. Det fungerade som ett smörjmedel i samhällsmaskineriet och gav ett välbehövligt tillskott till den östtyska statskontrollerade ekonomin. Men förblindad av den kommunistiska ideologin förbjöd regimen all privat näringsverksamhet.

Vad hände? Smörjmedlet försvann och den tyska demokratiska folkrepublikens ekonomi började hacka betänkligt. För att till slut haverera tillsammans med de statliga kolstinkande fabriker. Och det i sin tur bidrog naturligtvis till att hela systemet föll samman 1989 när Berlinmuren öppnades.

Så här i backspeglarna ska vi nog vara tacksamma för det östtyska småföretagarförbundet.

Men tillbaka till Sverige och nutid. Hur pass trovärdig är den svenska uppbackningen av småföretagen? Visst, småföretagaren är jättebra som skatteobjekt, idéspruta, risktagare, arbetsgivare. När småföretagaren vill ha krediter kräver ofta banken säkerhet i huset

eller lägenheten. Och sjuk får han eller hon aldrig bli, för vem ska då sköta verksamheten?

Samtidigt som småföretagaren får ta alla risker för sin egen tillvaro och ekonomi, är företagarens möjlighet mycket begränsad att skörda frukterna av det han eller hon drar in. Gud nåde den som försöker ta ut obeskattade medel ur firman för privat konsumtion. Därför finns det skatteregler för fåmansbolag och hårda regler hur du får utnyttja bilen som är skriven på företaget. Som småföretagare är du på det sättet misstänkliggjord.

I andra länder finns det en betydligt mer generös inställning till småföretagare. Man låter företagaren få göra ett ordentligt tilltaget schablonavdrag i näringsdeklarationen. Upp till ett visst belopp behöver du alltså inte redovisa dina kostnader. Administrationen blir mindre tungrodd. Det förenklar både för företagaren och myndigheterna.

Vilket parti vågar ta småföretagarens parti i den här frågan? Moderaterna? Socialdemokraterna? Eller varför inte vänstern?

Peter Norrbohm

Innehåll

4 | STORT & SMÅTT

En kaxig tillverkare av sänksågar, en sannolikt ledsn tillverkare av stövlar samt lysande handskar.

6 | EGEN BYGGFIRMA EFTER TOLV SVÅRA ÅR

Christer Dunér var sjukpensionär under tolv tunga år. Men med järnvilja har han kommit tillbaka i arbete igen.

10 | SVARTJOBBS STOPPAS MED PERSONALBOK?

Personalliggare och oväntade besök av skattemyndigheterna. Så ska svartjobben angripas i byggbranschen.

12 | STARKA REAKTIONER PÅ BUTIKSTESTET

"Ni stirrar er blinda på priset." En reaktion av många på byggarens test av byggvaruhus i höstas.

14 | BYGGFÖRETAGARE NJUTER INTE AV LIVET

Storbanken SEB har grupperat in landets småföretagare. Byggare är "jobbbara" och "fixare" men inte livsnjutare.

16 | BYGGAREN TESTAR HAMMARE FÖR HAND

Den handhållna hammaren är långt ifrån uträknad. Av sex granskade modeller sågades två av byggarens testpanel.

19 | VISST KAN MAN KLAGA PÅ SVARTA BYGGJOBB

Privatkunder kan numera hos Allmänna Reklamationsnämnden klaga på svartjobb. Men bevisläget är inte enkelt.

21 | REKORDMÅNGA TVISTER I GODA BYGGTIDER

Högtrycket i branschen har bäddat för rekordmånga tvister mellan privatkund och byggare. Och utgången är fifty-fifty.

22 | BYGGFIRMA VANN I HD - MEN FÖRLORADE!

Kunden anklagade byggföretaget för att delvis vilja ha svart ersättning. Till sist kom ärendet upp i Högsta domstolen.

24 | VIRKET MÖGLAR REDAN VID SÅGVERKET

Forskare uppmanar byggföretagen att noga kontrollera virkesleveranserna. Han har upptäckt ovanligt mycket mögel.

26 | BYGGAREN TESTAR VW TRANSPORTER

Kombinerade person- och skåpbilar blir allt intressantare för byggare. VW:s modell är körvänlig men byt inte lampa.

28 | PUNKTLIGHET ÄR EN DYGD

Som byggare kan du förlora stora pengar om du inte passar tiderna som står i kontraktet, varnar Sten Folkesson.

byggaren

ANSVARIG UTGIVARE OCH CHEFREDAKTÖR

LARS CYRUS 08-514 934 20
jaff@vtf.se

REDAKTÖR

PETER NORRBOHM 0708-299 702
peter.norrbohm@vtf.se

ANNONSCHEF

THOMAS AF KLEEN 070-673 99 22
thomas.afkleen@swipnet.se

REDAKTION

RÅSUNDAVÄGEN 166 SOLNA
08-514 934 20 FAX 08-514 934 29

POSTADRESS

BOX 2082, 169 02 SOLNA

DESIGN

GISLI JONSSON

OMSLAGSFOTO

PETER NORRBOHM

PRENUMERATION OCH ADRESSÄNDRING

JOLEK 0140-130 35 FAX 0140-150 35
lotta@jolek.se

PRENUMERATIONSPRIS

300 KR EXKL MOMS FÖR ETT ÅR (SJU NR)

TRYCK, REPRO OCH ANNONSPRODUKTION

ÅLANDSTRYCKERIET

MEDARBERARE I DETTA NUMMER
ANDERS MODIG, CHRISTER ANDERSSON
MONA JOHANSON, STEN FOLKESSON

"VI VILL HA EN RIKTIG VARGAVINTER"

På Arbesko hoppas man på en kall vintersäsong så att företagets tre nya stövelmodeller kommer till sin rätt. Stövlarna är dubbelfodrade med så kallad Thinsulate och fiberpäls och ska hålla fötterna varma ner till 20 minusgrader, lovar tillverkaren. Men då duger inga vanliga sockor utan det ska vara Arbeskos värmeisolerande strumpor för att det löftet ska gälla.

De tre modellerna har beteckningarna 560, 562 och 672. Alla har skyddståthattor och de två större modellerna har även spiktrampskydd.

SÄNKSÅGAR UTAN KONKURRENS?

"Vi har de enda sladdlösa sänksågarna på marknaden i klasserna 18 och 28 volt." Det hävdar i alla fall DeWalt i ett pressmeddelande där en ny modellserie presenteras. Någon som säger emot DeWalts påstående? Då är ni välkomna att kontakta byggarens redaktion på info@byggaren.se

28 voltaren har en effekt på 700 watt och den mindre 18 voltaren har 390 watt. Modellerna väger cirka 4,6 kilo och batterierna bygger på den så kallade nanotekniken. Båda sågarna ska vara försedda med ett rekylstopp.

BRYT BLAD NÄR FÄRGEN INTE SYNS

Det finns en tanke bakom färgsättningen av Irwins nya brytkniv i bi-metall. Den blåa sidan ska alltid vändas nedåt när ett slitet blad ska brytas av. Försöker man göra tvärtom är det risk att blodtrycket går upp. Då böjs bara bladet.

Brytbladen är 18 millimeter och tillverkas av bi-metall på samma sätt som Irwins universalkniv. I bladen förenas två typer av stål – fjäderstål och så kallad "high speed" stål. Precis som namnet antyder gör fjäderstålet bladet böjligt och splitterfritt. Risken minimeras därmed att ett blad spritter iväg och hotar ögon och hälsa. "Höghastighetsstålets" bidrag till knivbladets egenskaper är att öka hårdheten. Enligt Irwin innebär det att kniven behåller skärpan tre gånger längre än ett vanligt kolstålblad.

LITEN SLIP FÖR EN HAND

1,3 kilo väger den nya excenterslipen från Bosch och med så kallat soft-grip-handtag ska den kunna manövreras med en hand. Slipen har beteckningen GEX 125-1 AE och elmotorns effekt är på 250 watt. Slippapperet är specialtillverkat och håller fyra-fem gånger längre än ett konventionellt papper, enligt Bosch. Dammet samlas upp i ett mikrofilter och vill man slippa tömma det kan man köpa till en dammsug.

STORT & SMÅTT

BÄTTRE GREPP MED KURVIG PENSEL

Anzas lackpenslar har fått kurviga skaft. Och det är inte för syns skull. Den som håller i skaftet – målaren – ska känna att greppet blir bättre och därmed få uppleva att målningsarbetet blir mer lustfyllt och arbetsmiljövänligt.

Det är Anzas modeller 2000, Elite och Classic som bytt skaft.

GODKÄND SKIVA FÖR VÅTRUM

Nu har KGC fått papper på att man kan leverera en byggskena som är godkänd för våtrum. Enligt ett pressmeddelande från företaget är Lux Elements numera certifierad enligt de nya fuktbestämmelserna i Boverkets Byggregler. Det är det statliga certifieringsorganet Sitac som godkänner.

PRISAD HANDSKE MED FLYTTBART LJUS

Ljusspridande arbetshandskar är inne i en intensiv utvecklingsfas. I förra numret av byggaren presenterades den lampförsedda Guide-handsken för vänsterhänta. Den hade tidigare bara funnits i en högerhänt version. Men i Tegeras familj av skyddshandskar finns nu ett par för både höger- och vänsterhänta. Medföljande lampa är inte inbyggd utan flyttbar till en ficka på vardera handsken.

Vad är nästa steg – hel- och halvlyjus?

9106 är beteckningen på Tegeras lampustrustade modell. Tillsammans med övriga Tegera-handskar har den fått designpriset Red dot design vilket Ejendals stolt meddelar i ett pressmeddelande.

DYRASTE SLAGBORREN I TOPP

Tidningen Råd&Rön har gjort ett omfattande test av slagbormaskiner och friskt blandat lågprismodeller för amatörer med dyrare proffshammare. Högst poäng fick Metabo SBE 1010 Plus som med ett cirkapris på 3 400 kronor också var den dyraste bland de 25 modeller som testades. Som god tvåa kom AEG SB2E 750 Super Torque. På delad tredje plats kom, enligt Råd&Rön, den mest prisvärda maskinen - Bosch PSB 650 RA - och den ligger minst en tusenlapp lägre än övriga toppnoterade modeller. Bosch delade tredjeplatsen med Milwaukee T-TEC 201.

HANDTVÄTT UTAN LACKNAFTA

Den lacknaftaindränkta trasan har fått en miljövänligare konkurrent i våtservetten Wipes 101. Med servetten kan du få bort både färgfläckar och fogmassa från händer och golv. 101 är samlingsnumret för en ny serie produkter inom fogning, limning, underhåll och rengöring där Wipes täcker in det sistnämnda området. Med Byggsaum 101 och Akryl 101 fogar man och limmar. Multi 101 svarar för underhållet. Det är en multispray som smörjer, löser upp rost och skyddar mot rostangrepp.

Enligt Relekta, som marknadsför den nya 101 serien, ersätter multisprayen minst tolv gamla produkter.

Sjukpensionär med järnvilja:

Äntligen i arbete efter tolv svåra år

Efter tolv år som sjukpensionär är Christer Dunér på väg tillbaka till arbetslivet. I fjol startade han en byggfirma och jobbar nu för fullt på halvtid.

– Det här är det bästa jag gjort. Bara kroppen klarar det – det är ruskigt roligt att snickra...

Investeringen i en begagnad höglift kommer att betala sig, är Christer Dunér fullständigt övertygad om.

– Den kommer att gynna både min rygg och företagets ekonomi.

CHRISTER DUNÉR är idag 53 år och började på byggen i Stockholm redan som 13-åring. Hans far var platschef på ett byggföretag och där fick sonen olika jobb som ”pinna-pojk”, timmerman och maskinförare. Fram till 1987 jobbade han som byggnadsarbetare men köpte så småningom en gård i småländska Skruv. Efter en bilolycka fick han bestående skador i rygg och axlar och som detta inte vore nog, upptäckte läkarna att han hade diabetes.

Det hela slutade med att Christer Dunér sjukpensionerades på heltid år 1995. Men han gav aldrig upp.

- Jag ville inte bara sitta och rulla tummarna år efter år. Jag ville ju göra något med händerna!

Snart blev Christer Dunér något bättre. Han kunde utföra småsysslor: snickeriarbeten, målning, och gräsklippning.

2005 - efter tolv sega år – tyckte han att han mådde så pass bra att han såg en möjlighet att ta sig tillbaka på arbetsmarknaden. Helst ville han bli sin egen.

FÖRSTA STEGET var arbetspraktik som vaktmästare hos en privat fastighetsägare i Lessebo. Därefter ville han testa om han orkade med snickeriarbeten i kombination med andra hantverksjobb. Efter samtal med Försäkringskassan fick Christer Dunér veta mer om så kallad vilande sjukersättning vid arbete. (Se faktaruta) Aktivitetsåtgärden lät spännande och värt ett försök. I februari 2007 var han redo:

- Skulle jag kunna arbeta halvtid och ha kvar min halva sjukersättning? Och skulle jag få kunder; få firman att gå runt men halv sjukpension som grundbas?

Han berömmar den information som Almi och Försäkringskassan lämnat kring regelverket.

- MEN DET ÄR en hel del paragrafer att sätta sig in i för att starta upp så här. Jag tror att en del har bekymmer med det och tänker även på unga grabbar som drar igång sina byggfirmor.

Något starta eget - bidrag blev aldrig aktuellt i och med att Christer Dunér inte var arbetslös, ”bara” sjukskriven. Men det viktigaste var att han omgående fick mycket bra kontakt med flera företag i trakten som behövde bygg hjälp. Han skaffade sig en bra lagerlokal med svängrum för virke/material och där han kan utföra en del plåtarbeten. Till detta kommer en ladugård hemmavid för diverse material.

Christer Dunér har skaffat verktyg, dator, flera gräsklippare, släpkärra samt en begagnad bil – allt för cirka 80 000 kronor. Han har kompletterat sin utrustning och även

- Jag ville verkligen komma tillbaka till yrkeslivet, säger Christer Dunér, byggnadsarbetaren från Stockholm, som efter tolv års sjukpension numera är byggmästare på halvtid.

köpt en begagnad lift för 75 000 kronor.

- Liften är förträfflig vid målning och byggjobb. Den sparar både tid och rygg.

Det är mest snickerijobb som han tar men egentligen är han mångsysslare. Han målar, lägger om tak och bearbetar plåt. Både företag och privatpersoner hör av sig. I kundkretsen återfinns bland andra Skruf's glasbruk, Åkericentralen och lantbrukare som vill ha traktorgarage.

Det pratas på bygden om Christer Dunér och det är den bästa marknadsföringen. Ortsbor och företag säger sinsemellan att ”Dunér kan fixa byggjobbet”. Men inte nog med det, butikerna rekommenderar honom som en allsidig hantverkare.

Han tycks kunna få hur mycket jobb som helst. Men 20 timmar i månaden är fullt tillräckligt i hans tillstånd.

- Ibland är jag trött efter fyra timmars

Forts nästa sida >>

FÅTAL SJUKPENSIONÄRER KOMMER I ARBETE IGEN

Byggföretagaren Christer Dunér är en av 4 500 sjukpensionärer som försöker arbeta igen utan att förlora rätten till att få ersättning om de skulle misslyckas. Detta aktivitetsstöd med så kallad vilande ersättning har de under maximalt två år och är en politisk åtgärd för att locka sjukpensionärerna tillbaka till arbetslivet.

Det innebär att Christer Dunér och de andra automatiskt får tillbaka sin gamla sjukpension om de känner att de inte orkar fortsätta jobba. Förutsatt att de avbryter arbetet under de två första åren. Om de senare upptäcker att krafterna tryter måste försäkringskassan utreda dem på nytt – precis som vid nya ärenden.

Sett till totala antalet sjukpensionärer i Sverige är det få som utnyttjar aktivitetsstödet. Sverige har ungefär 550 000 sjukpensionärer varav drygt 400 000 har full sjukpension. Eller som det numera heter sjuk- och aktivitetsersättning. 150 000 har bedömts ha viss arbetsförmåga kvar och är därför bara sjukpensionärer på deltid.

Inte nog med att de är få som söker aktivitetsstödet, den förväntade effekten är dessutom blygsam. Den absoluta majoriteten hoppar av innan två-års gränsen passerats. Enligt försäkringskassan är det bara 339 personer som har fortsatt jobba efter två år.

Men Christer Dunér hoppas verkligen att något kunna hyfsa till den statistiken genom att driva sin byggfirma vidare på sikt. Som han känner det idag blir det dock inga fulla arbetsdagar, han tror sig orka fortsätta som byggföretagare på halvtid med sjukpensionen som utfyllnad för resten av tiden.

<< Forts. från föregående sida

spikande, säger han och är glad att slippa ägna sig åt pappersarbetet i firman. Det ansvaret ligger på makan Marie Dunér.

- Det är en fördel att ha byggfirma i Lessebo-trakten. På en halvtimme når du butiker i Växjö eller Nybro det du inte köper på hemorten. Bra kvalité och bra pris är ett måste...

OM NÅGOT ÅR vet Christer Dunér hur han klarar det nya deltidsgjobbet och även om firman blir lönsam. Den vilande sjukersättningen gäller för närvarande i två år. Det är han belåten med - hans läroperiod:

- Det här jobbet är viktigt för mitt sociala liv. Men jag tror också att jag socialt betyder mycket för kunderna ute i byarna. Särskilt pensionärerna är tacksamma när jag dyker upp. Att hjälpa dem är - lycka!

- Jag är glad varje dag jag är på jobbet.

Text och foto: Mona Johanson

HÅRDA FAKTA

Byggare: Christer Dunér, 53 år.

Företag: registrerade enskild firma, UCD, som står för initialerna Ulf Christer Dunér. Driver firman på halvtid. Sjukskriven halvtid.

Hemvist: Hästebäck i Skruv, Lessebo kommun mellan Växjö och Nybro.

Start: februari 2007 .

Mål: att klara ekonomin, att klara arbete som nu och vara någorlunda frisk...

Största nackdel: att ta hand om orutinerade s k byggjobbares halvdana eller felaktiga arbeten.

Kompetensen är bred. När Christer Dunér inte snickrar, kan han lägga om tak, måla, lägga golv eller bara böja plåt som här i den egna lagerlokalen.

ALLT UTOM STANDARD ÄR STANDARD FÖR OSS.

Vår tillverkning är skäddarsydd för göra specialanpassade fönster och fönsterdörrar. Oavsett om ditt objekt är ett sekelskifteshus eller ett modernare så kan du få fönster som passar in optimalt. Vårt flexibla och effektiva arbetssätt gör att ett specialanpassat fönster inte behöver kosta mer än ett vanligt.

Wimmerby
Fönstersnickerier

Vill du veta mer så gå in på vår hemsida eller ring oss. 0492-136 10. www.wimmerby.se

Woody

BYGGHANDEL

- mötesplatsen för proffs!

Woody Bygghandel är en av Sveriges största byggvarukedjor. Vi är proffs på byggvaror och kan med vår långa erfarenhet i byggbranschen erbjuda kvalificerad kunskap och service till dig som är byggproffs eller hemmaproffs. Vi erbjuder hög kompetens, produkter med kvalitet och inspiration till dig som vill bo och bygga bättre.

Välkommen till din Woody-butik. Vi finns över hela landet.

ALINGSÅS Perssons Byggcentrum
ANGERED Angered Byggvaror
BANDHAGEN Enskede Trä & Byggvaror
BORLÄNGE Fröbergs Bygg & Järnhandel
BOVALLSTRAND Sotenäs Trä
BRO Bro Bygghandel
EKSJÖ Materialmännen
FALKENBERG Woody Express
FLEN Bygg & Interiör
GÖTEBORG Bruksspecialisten Väst
GÖTEBORG Högsbo Trä
HAGFORS Svanströms Byggmaterial AB
HALLSBERG R. Erikssons Byggvaruhus
HEDEMORA Järnhandeln
HUDDINGE Woody Bygghandel
HUSUM Jan Bäcklunds Järnhandel
HÄSLEHOLM Woody Bygghandel
HÖGSÅTER Dalskogs Ångsåg
HÖRBY P o G Persson & Gustafsson
JÄRNA Järna Trä & Byggvaror
KATRINEHOLM Bygg & Interiör
KRISTIANSTAD Woody Bygghandel
KUNGÄLV Kungäls Trä
KÄVLINGE Hejdes Trä
LANDSKRONA Hejdes Trä

LULEÅ Luleå Ångsåg
LYSEKIL Bertil Carlson Byggvaror
LÖDDEKÖPINGE Hejdes Trä
MARKARYD Woody Bygghandel
MELLERUD Dalskogs Ångsåg
MORA Mora Järn & Bygg
MÖLNLYCKE Mölnlycke Trä
NORDMALING Byggvaruhuset
NORRTÄLJE Nysättra Såg & Hyvlari AB
NYBRO Snickar Jocke
NYKÖPING NA Sverisort
ÖSKARSHAMN Materialmännen
PERSTORP Woody Bygghandel
PITEÅ Ångsågen
RONNEBY Woody Bygghandel
SALA Widéns Byggmarknad
SjöBO P o G Persson & Gustafsson
SKELLEFTEÅ Jernbolaget Bygg & Industri
SKURUP Woody Bygghandel
SKÖVDE Borgunda Såg
SOLLENTUNA Norrvikens Trä
SUNNE Jernbolaget
SVALÖV Hejdes Trä
SÅTER Järnhandeln
SÖDERKÖPING Djurbergs Järnhandel

SÖDRA SANDBY P o G Persson & Gustafsson
SÖLVESBORG Woody Bygghandel
SÖSDALA Woody Bygghandel
TIDAHOLM Borgunda Såg
TORSBY Jernbolaget
TRELLEBORG Byggvaruhuset
UDDEVALLA Bjurströms Trä
ULRICEHAMN Ulricehamns Järn o Bygg AB
UPPSALA Woody Bygghandel
VALDEMARSVIK Materialmännen
VALLENTUNA Vallentuna Byggvaror
VARBERG Varbergs Trä
VIMMERBY Carlenskogs
VIMMERBY Materialmännen
VINDELN Jernbolaget Bygg & Industri
VINGÅKER Bygg & Interiör
VINNINGA Borgunda Såg
VÄRGÅRDA Perssons Byggcentrum
VÄSTERVIK Materialmännen
VÄSTERÅS Byggcenter
VÄSTERÅS Surahammars Bygg och Trävaror
ÅKERSBERGA Åkersberga Bygg & Trä
ÅMAL S D Danielson
ÅTVIDABERG Thylls Järn & Bygg
ÖRKELLUNGA Woody Bygghandel

Krav på att ha personalliggare har idag restauranger och frisörer. Från 2009 kanske det blir obligatoriskt även för byggsektorn.

Personalliggare på bygget ska stoppa svartjobbarna

22 miljarder kronor. Nästan lika mycket som halva statsbudgeten för hälsovård och sjukvård. Så mycket beräknar skatteverket att de förlorar i skatteintäkter på grund av svartjobb i byggbranschen. Nu utformas hårdhandskarna – och det med byggarnas goda minne, eftersom det stora flertalet har tröttnat på att jobba i en svartmålad bransch.

SKATTEVERKET och byggbranschen har tröttnat. Nu ska man göra det lättare för seriösa företagare att göra rätt för sig och svårare för svartjobbarna. Men hur kommer du som liten eller medelstor byggare att påverkas?

Planen är att använda de goda erfarenheterna från skatteverkets storsatsning för att komma åt svartjobben på restauranger och hos frisörer, som 2007 beräknas ha förvandlat 4 000 svarta arbetsplatser till vita. De främsta åtgärderna i denna satsning var att införa en personalliggare samt göra oannonserade kontroller på arbetsplatser.

Från och med 2009 kommer troligtvis ett liknande kontrollsystem att införas i byggbranschen. Exakt hur systemet ska utformas är dock inte klart i dagsläget.

I restaurang- och frisörbranschen var genomslaget som störst bland företag som

omsätter under två miljoner kronor per år. Men trots att dessa företag i stor utsträckning jobbar mot privatpersoner tror Conny Svensson, riksprojektledare på skatteverket, att det ser annorlunda ut i byggbranschen.

– Fusket i byggbranschen är inte i huvudsak mot jobb som utförs mot privatpersoner. Det sker snarare när småföretag ingår i större entreprenader, bland mindre företag längre ner i kedjorna. Vi vill utföra kontroller på större entreprenader, inte hemma hos privatpersoner, säger han.

VISST KAN DET vara så. Men mycket talar för att omfattningen är stor även i konsumentledet. Många inom branschen kan vittna om att privatpersoner gärna efterfrågar svarta tjänster. (Å andra sidan anklagar många privatkunder hantverkare och byggare för att

bara åta sig jobb mot svart betalning.)

– Det är svårt för en myndighet att oannonserad kliva in hemma i någons privata hem. Då tror jag snarare är bättre om ROT-avdraget återinförs för att komma åt en del av svartjobben hos privatkunder, säger Conny Svensson.

– MEN ÄVEN SMÅBYGGARE måste föra personalliggare – det är ett rimligt krav. I liggaren som ska finnas på den adress där bygget pågår, ska den adressen bekräftas av liggaren och det ska också framgå vilka som jobbar där, säger Conny Svensson, som understryker att detta är hans egna gissningar, eftersom inga beslut ännu är tagna.

Liggarens uppgifter måste stämma överens med löneuppgifter och stäms mot de kontrolluppgifter du som arbetsgivare lämnar

i januari efter inkomståret är avslutat. Om liggaren inte stämmer har frisörer och restauranger fått böta 10 000 kronor plus 2 000 kronor per personal som inte varit registrerade i liggaren vid skatteverkets oannonserade kontrollbesök.

Från byggbranschens håll kommer ID 06, det standardavtal angående id-kontroll på arbetsplatser som kom igång sommaren 2007 med syfte att försvåra svartarbete och annan ekonomisk brottslighet. ID 06 är ett frivilligt åtagande av tolv organisationer i byggsektorn. (Se faktarutan)

SÅ OM DU ÄR underentreprenör på ett projekt som har "enligt ID 06" i kontraktet, måste du skicka in namn, personnummer och foton på dig och din personal som ska jobba på projektet. Därefter förser din uppdragsgivare dig med en bricka som ska bäras på bygget.

Det är varje arbetares skyldighet att se till att föras upp och tas bort från närvarolistan på bygget varje dag. För detta finns elektroniska system eller pärmar. Du måste också på en ID 06-arbetsplats kunna legitimera dig på din uppdragsgivares begäran. Kan du inte det blir du skyldig att betala 500 kronor i böter.

Troligtvis kommer skatteverkets framtida

Conny Svensson på skatteverket tror att ROT-avdragen är rätt medicin för att angripa svartjobberiet där privatpersoner är beställare.

krav på liggare på något vis utformas som ID 06 så att arbetsgivarna slipper dubbelhantering.

– Förhoppningsvis kommer oannonserade kontroller och liggare igång 1 januari 2009. Men för att de ska ske måste riksdagen ta beslut om detta innan sommaruppehållet, säger Conny Svensson, som hoppas kunna

bekräfta detta redan på Nordbyggmässan i Stockholm 1-4 april.

Kom förbi byggarens monter AG:19 för att höra det senaste i frågan.

Text: Anders Modig

Foto: Nils-Olov Larsson, skatteverket

Fakta ID06

ID 06 är ett initiativ av Sveriges Byggindustrier som också antagits av:

Byggcheferna/Ledarna
Byggnadsarbetareförbundet
Elektriska Installatörsorg. EIO
Glasbranschföreningen
Maskinentreprenörerna
Målareförbundet
Målaremästarna
Plåtslageriernas Riksförbund
SEKO
Svenska Elektrikerförbundet
VVS Företagen

Nyttiga webbsidor

www.byggbranschenisamverkan.se
www.id06.se
www.skatteverket.se

Frågan går vidare

Vad tycker du om att skatteverket vill kunna göra oannonserade kontroller på byggen och att du kanske måste föra personalliggare?

Namn: Gunnar Ehrenborg, VD

Företag: Källered's bygg

Ort: Källered (Göteborg)

Antal anställda: 19

Grundat: 1983

Styrka: Specialiserar sig på varsamma renoveringar av äldre hus.

– **Liggare har vi ju redan** idag, bara det att den inte är officiell. Oannonserade besök vore inget problem – skatteverket är välkomna. Om det innebär extraarbete med liggaren så kan det leda till en dyrare produkt för dem som handlar av oss, någonstans måste du ta betalt för alla extra pålagor. Men om alla gör samma sak, så kommer det ju inte att påverka priset i jämförelse med andra.

Namn: Jan Svensson

Företag: Byggentreprenören

Ort: Malmö

Antal anställda: 6

Grundat: 1975

Styrka: Byggservice och underhåll i bostäder, fastigheter och kontor.

– **De får de gärna göra** – svartjobb ska bort! En liggare blir nog inte så mycket

extraarbete, det är bara positivt. Själv jobbar jag mest mot ett fastighetsbolag. Och eftersom jag inte jobbar mot privatpersoner har jag inte fått förfrågningar om att utföra svartarbete.

Namn: Stefan Sundqvist

Företag: Svenska Norrbygg AB

Ort: Luleå

Antal anställda: 10

Styrka: Allround, både ny- och ombyggnader för privatkunder.

– **Svartjobbarna är en nagel** i ögat på oss som är seriösa, så det är jätkligt bra att man försöker komma åt problemet, men jag är tveksam om det kommer att lösas med en liggare. Om det ska ha någon verkan måste liggaren kontrolleras, annars fallerar det. Det borde också finnas någonstans man kan anmäla uppenbart svartarbete och att det kollas upp inom ett par timmar.

- Vi jobbar mest åt konsumenter och det är ungefär tio procent som frågar om man kan göra jobbet svart. Men vi gör inte ett enda svartjobb, vi har en kundstock med kapitalstarka kunder som tycker att det är värt att betala vad det kostar.

Butikstest gav starka reaktioner

”Ni stirrar er blinda på priset!”

Det blir många – och ibland kraftiga – reaktioner efter varje publicering av byggarens test av byggvaruhus. Som när tidningens hemliga byggproffs besökte tolv byggvaruhandlare i Västsverige.

”Testet är för fokuserat på priset”, tycker en handlare. ”Personalen känner sig stolt”, säger en annan.

DET VAR I nr 5 av byggaren i föl som tidningens hemliga proffsbyggare redovisade sina erfarenheter efter besöken på utvalda västsvenska byggvaruhus. Vår ”mysteryshopper” sade sig ha ett husbygge på gång på orten. Genom ett personligt besök i samtliga tolv butiker träffade han säljare och ville ha svar på ett skriftligt offertunderlag. Utifrån besöket och offerten bedömde han bemötande, uppvisad kompetens, lokaler/sortiment, offertbehandling, offertpris, leveransvillkor och betalningsvillkor.

– Han gav ett mycket trovärdigt intryck. Han kändes proffsig och visste vad han pratade om. Jag trodde inte ett ögonblick att det var fejk, säger Per-Åke Samuelsson på Herrljunga Brädgård.

– Bemötandet överlag var mycket bättre i Västsverige jämfört med Södermanland och Stockholm där jag gjorde ett test året innan, kommenterar vårt hemliga byggproffs.

VIS AV ERFARENHETERNA råder han alla byggare att ”kolla runt” på hemmaplan och jämföra sina olika butiker inför nästa jobb.

– Jag blev överraskad när jag insåg att priserna kan variera med upp till 30–40 procent. Och detta utan att gå ner i kvalitet, vare sig på produkter eller på service, säger han.

Vi på redaktionen blev också överraskade av det minst sagt varierande resultatet – och över att 25 procent av offerterna uteblev! Men reaktionerna efteråt har inte uteblivit.

GLADA RÖSTER:

Sofie Gyllestrand, Törners Byggvaror i Västra Frölunda. Testvinnare tillsammans med Optimera Falköping. (Omdöme se nästa sida)

– Det är klart man blir jätteglad och stolt! Vår styrka är att vi alltid satsar på utbildning för vår personal. Vi måste ha materialkunskap och veta vad som händer i branschen, och ska kunna föreslå lösningar som förbättrar lönsamheten för våra kunder. Många nya kunder har kommit hit och bett om offerter efter att de har läst testet, och många

leverantörer har hört av sig. Alla tar sig i kragen och tänker ”snart kommer de” när man vet att ni är ute. Det är positivt. Men jag tycker lite synd om dem som har råkat illa ut i testet, det kan ju vara så att de bara hade en dålig dag.

Tomas Andersson, Optimera Falköping. Testvinnare tillsammans med Törners Byggvaror. (Omdöme se nästa sida)

– Ert test är bra för att det är oberoende. Det har blivit positivt för hela stället inte minst för personalen som känner sig stolt. Nu gäller det så klart att fortsätta hålla samma höga servicenivå. Och jag måste erkänna att jag ringt och trackat några kollegor som det gått mindre bra för, men man får inte bli för kaxig!

ÖDMJUKA RÖSTER:

Mathias Persson, Woody Perssons Byggcentrum i Alingsås. Många höga delbetyg men 10:a i testet på grund av utebliven offert.

– Man tar illa vid sig när man får ett så här dåligt resultat. Det är högst beklagligt. Men nu har vi tagit tag i våra problem och skapat bättre rutiner. Nu får alla offersvar inom tre dagar tack vare att vi jobbar som ett team och hjälper varandra om någon har för mycket. Nu är det upp till oss att bevisa att vi kan bättre!

Kennet Thörner, Örns Byggvaruhus Västra Frölunda, testets 11:a på grund av utebliven offert. (Omdöme se nästa sida)

– Det är naturligtvis inte bra, men att vi inte svarade ser vi som ett olycksfall i arbetet eftersom vi i regel har en bra offerthantering som vi aldrig tidigare fått klagomål på. Men jag vill passa på att varna andra handlare när det gäller e-post. Det har hänt oss ett par gånger att offerter har fastnat i kundernas spamfilter.

ARGASTE RÖSTEN:

Thomas Falk, Beijer Borås, med testets dyraste offert. (Omdöme se nästa sida)

– Hela testets frågeställning är felställd – jag

Glad idag! Sofie Gyllestrand på Törners Byggvaror i Västra Frölunda.

skulle vilja säga att testet är alldeles för fokuserat på pris. Visst, jag skulle kunna vara billigare, men då skulle kvaliteten bli därefter. Och så får vi sämre betyg för att vi tar betalt för transporter. Men transporter kostar, ska posten också börja köra ut sina grejer gratis? Jag undrar också vilken nivå testet ligger på när ni säger ”flytande leveransvillkor”. Vi har ju klart och tydligt skrivit in i offerten vad det kostar för leverans till olika zoner. Oseriöst!

Byggaren svarar Thomas Falk:

Testet är uppdelat i åtta kategorier, där offertens pris är en av åtta. De byggproffs vi talat med känner sig omhändertagna om de blir bjudna på transporten. Byggaren föreslår: Tänk gungor och karuseller och ta igen transportkostnaden på offerten och få en gladare kund! Det stämmer att vi hade missat att transportzoner var angivna, vilket vi ber om ursäkt för.

Text och foto: Anders Modig

Not: Byggvaruhustestet görs i samarbete med byggarens systertidning Järn Bygg Färg.

BYGGTRYGG
TÖRNERNS BYGGVAROR
KLANGFÄRGSGATAN 4C,
VÄSTRA FRÖLUNDA

1. Bemötande: 🐿️🐿️🐿️🐿️
2. Uppvisad kompetensnivå: 🐿️🐿️🐿️🐿️
3. Lokaler/sortiment: 🐿️🐿️🐿️🐿️
4. Offertbehandling: 🐿️🐿️🐿️🐿️
5. Offertens pris: 🐿️🐿️🐿️
6. Leveransvillkor: 🐿️🐿️🐿️
7. Betalningsvillkor: 🐿️🐿️
8. Antal hammare: 32

BÄST

Delad etta! Liten, trevlig, lättåtkomlig butik med extremt vänligt och professionellt bemötande. Offerten anger olika leveranstider för olika produkter. Man får säga att Törners byggvaror med råge lever upp till Byggtryggs slogan "en riktig bygghandel". Många proffsbutiker brukar med stolthet säga "vi ska inte vara billigast". Ett resonemang *byggaren* aldrig hållit med om, i stället lyfter vi på hatten för Törners som med en offert på 150 655 kronor visar att man kan vara både väldigt proffsig och väldigt billig.

OPTIMERA FALKÖPING
(F.D. TRÄ & BYGG I FALKÖPING)
MOSSVÄGEN 16, FALKÖPING

1. Bemötande: 🐿️🐿️🐿️🐿️
2. Uppvisad kompetensnivå: 🐿️🐿️🐿️🐿️
3. Lokaler/sortiment: 🐿️🐿️🐿️🐿️
4. Offertbehandling: 🐿️🐿️🐿️🐿️
5. Offertens pris: 🐿️🐿️🐿️
6. Leveransvillkor: 🐿️🐿️🐿️
7. Betalningsvillkor: 🐿️🐿️
8. Antal hammare: 32

BÄST

Delad etta! Högsta sammanlagda betyget i testet. Dock något förvirrande med en Optimerabutik som lämnar offert på Woodypaper. Sannolikt beror det på att butiken, som bytt från Woody till Optimera, haft gamla Woodypaper kvar och inte haft hjärta att slänga dem. Sparsamhet är ju en dygd. Proffsig, trevlig butik som direkt tar in en proffskund på kontoret, lämnar offert svar samma dag, och ger ett riktigt Robin Hoodpris: 145 618 kronor.

BEIJER
BEIJER BORÅS
ÅLANDSGATAN 3, BORÅS

1. Bemötande: 🐿️🐿️🐿️
2. Uppvisad kompetensnivå: 🐿️🐿️🐿️
3. Lokaler/sortiment: 🐿️🐿️🐿️
4. Offertbehandling: 🐿️🐿️🐿️
5. Offertens pris: 🐿️
6. Leveransvillkor: 🐿️
7. Betalningsvillkor: 🐿️
8. Antal hammare: 18

NIA

Bra bemötande i butik i väl sorterad butik, som vet att det måste gå fort i byggbranschen – offertsvaret kom samma dag. Kanske gick det lite för snabbt – ettan i betyg på leveransvillkor beror på att de svarat väldigt flytande på detta i offerten: "hämtas", "fritt fabrik". Och nog känns det mycket snällt att man som ny kund omedelbart betala kontant. Sist men inte minst drar Beijer Borås till med ett pris som till och med Prins John skulle skämmas för: 203 794 kronor, 40 procent dyrare än den billigaste offerten!

FRI HANDLARE
ÖRNS BYGGVARUHUUS
REDEGATAN 10,
VÄSTRA FRÖLUNDA

1. Bemötande: 🐿️🐿️🐿️
2. Uppvisad kompetensnivå: 🐿️🐿️🐿️
3. Lokaler/sortiment: 🐿️🐿️
4. Offertbehandling: 🐿️
5. Offertens pris: Höljt i dunkel, då offert saknas!
6. Leveransvillkor: Höljt i dunkel, då offert saknas!
7. Betalningsvillkor: Höljt i dunkel, då offert saknas!
8. Antal hammare: 10

ELVA

Örns byggvaruhus är ett familjeägt byggvaruhus i tredje generationen som startade 1972. Vilket känns i de slitna lokalerna, som är väldigt stökiga. En stor del av sortimentet återfinns på ett utomhuslager. Dock uppvisar Örns mycket bra kompetens och bemötande. Men tyvärr tycks stökigheten även råda på kontoret – efter sex veckor väntar Mr. X fortfarande på en offert. Oförsvarbart!

Byggproffsen jobbar och fixar men njuter mer sällan av livet

Byggföretagare och hantverkare är "jobbare" på mindre orter och "fixare" på större. Och de tycks mer sällan njuta av livet. Tillspetsat ser det ut så bland småföretagare i byggbranschen enligt en undersökning som storbanken SEB gjort tillsammans med Företagarförbundet.

"JOBbaren", "FIXAREN", "Livsnjutaren", "Arvtagaren" och "Utvecklaren" kallar Företagarförbundet och SEB de fem grupper småföretagare som identifierats i en undersökning baserad på intervjuer med företag som har färre än tio anställda.

- Alla älskar småföretagarna, men ingen verkar veta hur de egentligen ser ut. Det är dessa företagare som skapar arbetstillfällen och hittar affärsmöjligheter även utanför storstadsregionerna, säger Ingela Hemming, SEB:s företagarekonom.

- De står för en stor del av den service som vi förväntar oss i ett modernt samhälle och utgör något av ryggraden i det svenska näringslivet. Därför bör en småföretagarpolitik ha deras bästa för ögonen.

Varje enskild grupp har sina specifika kännetecken, enligt SEB och Företagarförbundet:

JOBbaren: En femtedel av Sveriges småföretagare finns i gruppen "Jobbaren". De arbetar främst på mindre orter som till exempel byggare/hantverkare eller inom handel och transporter. Påminner mest om genomsnittet av landets småföretagare. Han eller hon ser sitt företagande primärt som ett sätt att försörja sig och kan även tänka sig att bli anställd.

FIXAREN: Omkring en tredjedel av Sveriges småföretagare driver nystartade företag som bygger upp den lokala infrastrukturen på orten inom främst bygg, restaurang, transporter, eller lokalvård.

Företagargruppen "Fixaren" har den yngsta medelåldern bland småföretagarna och är den mest heterogena, vad gäller kön och etnisk tillhörighet. Företagaren lägger ner många timmar på arbetet och tror på framtiden, drivs av ekonomisk tillväxt och är inte rädd för att ta risker.

LIVSNJUTAREN: Det är den äldsta gruppen företagare och utgör omkring 15 procent av landets småföretagare. Han eller hon är akademiker, enmansföretagare och erbjuder främst IT-, organisations- och revisorstjänster i storstadsregionerna.

Den livsnjutande företagaren är nöjd med tillvaron, har balans mellan arbete och en mycket aktiv fritid. Han eller hon är engagerad av innehållet/

verksamheten i sitt företag men många planerar att successivt satsa mer på fritiden och mindre på arbetet.

ARVTAGAREN: Utgör 13 procent av landets småföretagare och de är födda in i företaget. De vill fullfölja en tradition genom att driva familjeföretaget vidare. Verksamheten är ofta fysisk och produktionsorienterad. Männerna är överrepresenterade i kategorin och har övervägande svensk bakgrund. Företagarna i

gruppen bor i glesbygd och deras fritid och arbetsliv flyter in i varandra.

UTVECKLAREN: Utgörs av knappt en femtedel av småföretagarna. De är akademiker och har startat företaget tillsammans med andra samt har många anställda. De arbetar främst som konsulter och verksamheten är koncentrerad till storstäderna men har även internationella kunder. Denna grupp är framtidens storföretagare som har en stark företagarens identitet och ser möjligheter snarare än hinder.

Trots att grupperna skiljer sig åt finns det många gemensamma nämnare. De flesta småföretagare har en tilltro till framtiden, är engagerade i verksamheten och drivs av att bygga upp ett livsverk.

Däremot arbetar de flesta betydligt mer än 40 timmar i veckan, upplever att det är svårt "att få tiden att räcka till" och att det krävs långa arbetsdagar för att få ekonomin att gå ihop.

Lars Cyrus

Vem är du?

Håller du med om undersökningens indelning av företagare? Känner du igen dig i någon av de fem grupperna? Eller vill du föreslå en egen grupp? Eller är allt bara "bull-shit"? Skriv och tyck till i ett mail till info@byggaren.se

Välkommen till *byggarens* aktiviteter på Nordbygg i Stockholm

1-4 april 2008

byggaren presenterar

4 slagkraftiga nummer

1. *byggaren* utmanar byggproffsen:
”Finn fem fel” i vår monter!
Tid: alla dagar
Fritt inträde!

2. *byggaren* korar:
Årets byggare 2007
Tid: prel. 1 april kl 15.00
Fritt tillträde!

3. *byggarens* ”väckelsemöte”:
Sten Folkesson avslöjar fällorna
Tid: 1 april kl 13.00-15.00
Fritt fram för prenumeranter!
Föranmälan krävs.

4. *byggaren* debatterar:
”Polska rörmokare”
– hot eller möjlighet för
byggbranschen!
Tid: 4 april kl 09.30-12.00
Prenumeranter betalar bara 200 kr.
Ord. seminariepris är 950 kr.

Anmäl dig NU till info@byggaren.se
Eller till *byggaren*, Box 2082,
169 02 Solna.
Eller ring 0708-299 702.

Några som du möter på seminariet ”Polska rörmokare”

Bo Antoni, VD i Sveriges Byggindustrier
Gunnar Ericson, förhandlingschef, Byggnads
Jessica Löfström, VD i Expandera Mera AB

Foto: Jonas Gerdle

Foto: Christoffer Edling

Foto: Lia Cederström

Varnar för fällorna!
Sten Folkesson,
förbundsjurist

Sågad hammare inget för proffsen

Den gamla klassiska hammaren är fortfarande en av snickarens bästa kompisar, trots att den inte används lika ofta som förr. Fast utvecklingen har satt sina spår i konstruktionen – på gott och ont. I den här omgången har testpanelen spikat sig igenom sex modeller, varav två sågas rejält. Amatörhammare, anser proffspanelen.

TESTPANELEN

Richard Drotte

Stockholm

Specialitet: kontorsinredning och byggnationer.

Eftersnack: Det skiljer inte så himla mycket mellan de olika modellerna. Men det är helt klart att det är fyra proffshammare och två enklare.

Tommy Bergström

Gnesta

Specialitet: Allroundbyggare med lång erfarenhet.

Eftersnack: Man kanske borde ha två uppsättningar hammare, en lite klenare för inredning.

Per Henriksson

Alingsås

Specialitet: Många års erfarenhet av kök, både från butik och egen tillverkning. Arbetar numera som säljare på byggvaruhus.

Eftersnack: I alla år har jag retat mig på att hammarskaft är avsmalnande och blir vassa onödiga arbetsrisker. Jag skulle vilja veta varför. Om någon hammarfabrikant har ett svar kan de väl skriva in till byggaren!"

BYGGARBETSPLATSER är omgärdade av myter. De har alltid varit det, och kommer alltid att vara det. Men det är alltid lika kul när man får slå sönder en myt, vilket panelen gjort i hammartestet. Nämligen den om att med en tyngre snickarhammare gör hammaren halva jobbet. Våra gubbar tycker att så inte är fallet.

Det finns också vetenskapliga bevis på att det bara är en myt. Till exempel har Hultafors i sin designprocess med elektroniska sensorer mätt muskelaktiviteten på en hamrande människa och kommit fram till att belastningen på musklerna faktiskt ökar ju tyngre hammaren är.

Så om man vill undvika belastningsskador gäller det att utifrån arbetssituationen välja en så lätt hammare som möjligt – givetvis efter vad man ska spika.

GALAXENBYGG SOM HAR gjort mycket för att förbättra arbetsmiljön på svenska byggarbetsplatser har kommit fram till samma sak. I ett informationsblad om snickarhammare skriver de följande: "Många anser det manligt att ha en 20 ounce hammare, medan det i de flesta fall måste konstateras vara rena dumheten", och deras tester konstaterar att en lätt och smidig hammare ger bra precision och resultat.

Nu kommer säkert några att undra varför byggaren testat fem 16 ounce-hammare och en 21 ounce-hammare. Man kan ju inte jämföra äpplen och päron. Men detta beror på att byggaren helt enkelt har bett de olika företagen att skicka den hammare de bedömer är deras bästa allroundhammare.

FÖR TROTS ATT man som proffsbyggare kanske alltid borde ha med sig flera hammare för olika jobb ser sällan verkligheten ut så. Man har en hammare i bältet, och det är den man använder, oavsett om man ska spika läkt eller dra ihop ett par formar.

Slutligen konstaterar byggaren också att vibrationsdämpare inte är tomt snack. Vibrationssskador känner vi alla till, och genom vibrationsdämpande design minskar skaderisken.

Så om du vill minska riskerna för tennisarmbåge, vita fingrar eller skelett- och nervskador så ska du satsa på vibrationsdämpande design som dämpar rekyl.

Tyvärr finns dock ingen hammare som botar redan ådragna skador.

TILL SIST – panelen råder dig att testa hammare med olika grepp för att se vilken som passar din hand. Inte bara för att återigen minska skaderisken. Utan för att hitta den sköna känslan.

– Visst, man spikar inte lika mycket idag, men hammaren är ju fortfarande en kompis man växer ihop med, säger testpanelens Tommy Bergström.

Testansvariga: Anders Modig och Peter Norrbohm

Vilka verktyg vill du att testpatrullen ska pröva? Skicka förslagen till info@byggaren.se

Vill du läsa om tidigare verktygstest i byggaren? Gå in på vår helt nya elektroniska tidning. www byggaren.se

BYGGARENS HAMMARTEST

Modell: Vaughan FS 16 – 16 oz

Cirka pris: 400 kr exkl moms

Leverantör: EAB Kungsmaskiner

Leverantörens ord: Modell som i första hand prioriterar användarens hälsa genom en inbyggd patenterad rekylupptagare. Har glasfiberskaft.

Goda sidor

RD: Skön att spika med.

TB: Bra dämpning, bra balans, det känns bra med glasfiber – lite mindre stumt.

PH: Bra att spika med, ligger väldigt bra i handen. Bra absorption.

Dåliga sidor

RD: Kanske lite dyr.

TB: Vassa klor som kan slita sönder fickan, jag kallar den för ficktjuv. Jag saknar också magnet för enhandsspikning.

PH: Lite för högt pris.

Slutomdöme:

RD: Den är lite annorlunda. I dagsläget tvåa på målfoto, men med tiden när jag vant mig vid den här kan det nog bli min favorit.

TB: TESTFAVORIT! Priset på 400 kronor känns helt OK – det är vad man får ge för en bra produkt.

PH: Den ser lite klumpig ut, men det upplever jag inte när jag jobbar med den. En helt OK hammare!

Modell: Stanley AVX – 16 oz

Cirka pris: 470 kr exkl moms

Leverantör: Stanley Nordic

Leverantörens ord: En helt ny vibrationsdämpande design och 24 torsionsstavar i skaftet, motverkar krafter som kan ge bestående slitskador.

Goda sidor

RD: Gillar magnethuvudet. Skönaste handtaget i testet.

TB: Bra balanserad, greppvänlig.

PH: Bra med magnet för enhandsspikning. Klart bästa handtaget.

Dåliga sidor

RD: Vibrerar när man slår.

TB: Tack vare stål rakt igenom är den lite stummare.

PH: Skaftet är vasst.

Slutomdöme:

RD: Verkligen synd på vibrationerna när den känns så skön att hålla i. Men det är ändå en bra hammare, inget snack om saken.

TB: En god tvåa, det är bara för att den är något styvare som den inte kniper förstaplatsen.

PH: TESTFAVORIT! 470 kronor är ett rimligt pris för en så här bra hammare. Superskönt tack vare handtagets utformning.

Modell: Gebe – 16 oz

Cirka pris: 260 kr exkl moms

Leverantör: Krigsvoll

Leverantörens ord: Huvud samt ett avsmalnande skaft är smitt i ett stycke. Greppvänligt stötabsoberande handtag.

Goda sidor

RD: Handtaget tar upp vibrationerna – men det är för mjukt.

TB: Inget positivt.

PH: Svingen OK.

Dåliga sidor

RD: Svårspikad, och det mjukare handtaget gör att man får knipa åt.

TB: Konstigt handtag – den ”dämpande urfräsningen” är obekvämt.

PH: Det sjunger med ett störande ljud i hammaren.

Slutomdöme:

RD: Gillar den inte något vidare, skulle absolut inte välja den här.

TB: Säkert en OK hobbyhammare, men som yrkesman skulle jag aldrig välja den.

PH: Den här dåliga hammaren skulle man få träningsvärk av att använda eftersom man måste knipa åt.

Modell: Best Tools – 16 oz

Cirka pris: 97 kr exkl moms

Leverantör: Krigsvoll

Leverantörens ord: En mycket bra stålhammare med ergonomiskt greppvänligt handtag.

Goda sidor

RD: Inget positivt att säga.

TB: Inget positivt att säga.

PH: Det ska väl vara priset då.

Dåliga sidor

RD: Svårspikad, obalanserad.

TB: Handtaget satt snedvidet på mitt ex. Obalanserad och stumt.

PH: Min var krokig, lutar framåt. Hårt handtag.

Slutomdöme:

RD: Den här hammaren är inte bra på någonting. Men med det priset kan man ju köpa den om man glömt hammaren hemma.

TB: Den här kan man skänka till barnen för att spika koja.

PH: Känns billig! Vilket den också är. Funkar som slit- och slänghammare när du saknar din vanliga hammare.

<< Forts. från föregående sida

Modell: Hultafors TS 16 XL –16 oz
Cirkapris: 308 kr exkl moms

Leverantör: Hultafors

Leverantörens ord: En snickarhammare som är snäll mot kroppen. Ergonomiskt utformat skaft med räfflor för säkrare grepp.

Goda sidor

RD: En bra konventionell hammare. Bra att spika med.

TB: Smidig utformning, bra grepp, ligger bra i handen.

PH: Mycket bra hammare med ett kraftigt handtag vilket passar mina händer.

Dåliga sidor

RD: Inget negativt att säga

TB: Lite stummare tack vare stålskaft.

PH: Saknar spikhållare.

Slutomdöme:

RD: **TESTFAVORIT!** EN riktigt bra hammare som är skön att spika med. Bra pris!

TB: En riktigt bra hammare som verkligen är ett fynd för sitt pris!

PH: En god tvåa. En riktigt bra allround-hammare av hög kvalitet med ett bra pris. Funkar för både finsnickeri och grövre jobb.

Estwing WF 21 – 21 oz
Cirkapris: 520 kr exkl moms

Leverantör: Sollenbergs

Leverantörens ord: En helt ny modell i stål och glasfiber.

Goda sidor

RD: Riktigt bra kraft tack vare framtyngden. Bra dämpning.

TB: Bra hammare för grovjobb.

PH: OK att spika med

Dåliga sidor

RD: Halt handtag. För rak, vilket försvårar utdragning. Lite väl saftigt pris.

TB: Alla mina kollegor har provat den, och vi är överens om att man får mycket vibrationer i handen.

PH: Dämpningen känns inte bra. Alldeles för glatt handtag och en för vass bakända.

Slutomdöme:

RD: En trevlig hammare med bra kraft – det är en konstig designmiss att de gör ett så halt handtag.

TB: För tung och klumpig för att vara allround. Jag skulle inte betala så mycket för något som ser kul ut men är sämre att jobba med.

PH: Jag trodde att weightforward-tanken skulle ge större skillnad. Men det känns som att man betalar väldigt mycket för mycket design med liten effekt jämfört med en traditionellt utformad hammare.

Svenska Univac
20 år 2008

Univac sparar tid och pengar

Visst är det trevligt att kunna erbjuda kunden vad han vill ha utan att oroa sig för att det kommer att kosta en massa tid och pengar. Vi har ägnat våra 20 år i branschen åt att ta fram marknadens enklaste och smidigaste montering. Det kan du ha glädje av!

Detta utmärker en Univac centraldammsugare:

- Svensktillverkade maskiner med fenomenal dammupptagningsförmåga.
- Går att montera i alla hus, gamla som nya.
- Marknadens enklaste och flexiblaste montering, tack vare vår unika böjbara monterings-slang UniFlex. Inga PVC-rör som ska skarvas och limmas ihop. Med UniFlex kan du ofta montera där det annars varit omöjligt.
- Våra All-in-One-paket innehåller allt du behöver.
- Vi har 20 år i branschen och har utvecklat alla våra maskiner själv. Behöver du hjälp. Ring oss.

För information och priser kontakta Svenska Univac

Allmänna reklamationsnämnden:

Nu är det fritt fram att klaga på svarta byggjobb

Svartjobb tas inte upp i Allmänna Reklamationsnämnden, ARN, brukar det heta. Men det stämmer inte.

- Efter en dom i Högsta domstolen måste vi behandla ärenden där det förekommer svart betalning, säger Torsten Palm på ARN. Men bevisläget kan vara besvärligt när ord står mot ord.

VARJE ÅR FÅR ARN ta emot anmälningar där privatkunder klagar på hantverket och där någon av parterna anklagar den andra för att ha krävt svarta pengar. Förr om åren kunde ARN vägra att ta upp ärendet med hänvisning till att uppgörelser om svartjobb är ett lagbrott. Men 2002 kom ett fall upp i Högsta domstolen, HD, som påpekade att svart betalning visserligen är ett brott mot skattelagstiftningen men det ska ändå inte hindra en domstol att ta upp fallet till prövning. (Läs mer om HD-domen på sidan 22)

HD:s utslag ändrade också förutsättningarna för ARN:s arbete, enligt informationschefen Torsten Palm.

- Nu måste vi alltid ta upp och bedöma en anmälan som rör svartjobb. Det betyder ju inte att konsumenten får rätt. Hantverkaren eller byggföretaget brukar i regel tillbakavisa anklagelserna om svart betalning och avgörande då blir vem som är mest trovärdig och vilken dokumentation som kan åberopas. Handlar det om svarta uppgörelser brukar det sällan finnas några papper som styrker konsumentens påstående.

TORSTEN PALM TROR dock att självbevaringsdriften får de flesta konsumenter att avstå att anmäla ett jobb som utförts utan kvitto. Det kan ju leda fram till en intressant diskussion med skatteverket.

- Man löper risken att bli upptäckt av skattemyndigheterna, om de skulle vilja granska våra ärenden, säger han.

Har det hänt?

- Inte vad jag känner till, svarar han.

Byggaren har läst igenom några ARN-fall där det bråkas om betalning och där det hävdas att det finns svarta pengar med i bilden.

Ett ärende gäller omläggning av ett plåttak. Husägaren hade betalt en faktura på 15 000 men sparkade bakut när det kom ytterligare krav på 30 000 kronor. Han påstod att man kommit överens om svart betalning för jobbet och att det "ingick" i den första fakturan.

Plåtslagaren kontrade med att fakturan bara gällde materialkostnad och att arbetet låg utanför och skulle faktureras för sig. Företaget tyckte också att fallet gjorde sig bäst i domstol och inte hos ARN. Och nämnden höll med.

I ett annat fall spelas de två huvudrollerna av en sommarstugeägare och en målerifirma. Stugägaren sade sig ha betalt 30 000 kronor och ville ha ett kvitto. Måleriet tillbakavisade kravet och påstod att stugägaren inte alls betalt så mycket. Företaget hävdade i stället att ägaren bara ville betala svart och att efter mycket tjat hade målerifirman gett med sig och skrivit ut ett falskt kvitto(!) bara för att kunden skulle kunna fuska till sig ett ROT-avdrag.

Men den här delen brydde sig ARN inte om att yttra sig över utan nämnden tog upp stugägarens kritik av målningsarbetet. För det ville hon ha prisavdrag. Men ARN gjorde tummen ned då stugägaren inte kunde dokumentera bristerna.

Någon gång händer det faktiskt att båda parter är överens om att svarta pengar har utväxlats. Som i det ärende där kunden var missnöjd med inglasningen av en altan och krävde 18 000 kronor i ersättning, däribland ingick 250 kronor som hon betalat svart för en tilläggstjänst. Företagaren erkände att han

Dåligt hantverk och dessutom betalt utan kvitto. Numera är det ett fall för Allmänna reklamationsnämnden sedan Högsta domstolen sagt sitt.

tagit emot pengarna utan kvitto, han skulle gå på semester och ansåg summan var för liten att fakturera särskilt. Han hävdade också att kunden vägrade lyssna på hans goda råd vilket förklarade att inglasningen såg ut som den gjorde.

ARN tyckte det fanns fog för kvinnans kritik och rekommenderade hantverkaren att betala 3 000 kronor så att kvinnan kunde åtgärda felaktigheterna.

- I vanliga fall skulle vi ha uppmanat den som gjort jobbet att rätta till det. Men eftersom en liten del betalats utan kvitto, räckte det för att diskvalificera hantverkaren, förklarar Torsten Palm.

Text: Peter Norrbohm. Foto: Anders Modig

Känner Du till vårt lagersortiment av **LIMTRÄ?**

Vi har följande dimensioner i 12 meters
längder i lager:

BALKAR

42 x 180/ 225
56 x 225/ 270
60 x 160
66 x 315
80 x 160
90 x 225/ 270/ 315/ 405
115 x 315/ 405/ 495/ 630

PELARE

90 x 90
115 x 115
140 x 140

COMWOOD

12-kantiga pelare i följande diameter
150, 195, 240, 300

Vi hjälper dig med dimensionering

RING SÅ KAPAR VI !!

WIWOOD
PROFFS PÅ SKIVOR - FÖR BYGGE & INDUSTRI

Vittsjö tel 0451 - 235 00 fax 0451 - 235 05
Stockholm 08 - 694 0470 08 - 644 3550

www.wiwood.se

25 högintressanta seminarier arrangeras under fyra dagar!

2008 års seminarieprogram belyser och diskuterar en rad intressanta och högaktuella frågeställningar för branschen av såväl praktisk som strategisk karaktär.

Tisdag 1 april

Inledningsanförande - A Sustainable Future (håll på engelska)

- 1 Reläva, Tentative programme (håll på engelska)
- 2 Lönsam energieffektivisering i fastigheter

Onsdag 2 april

- 3 BIM - byggnadernas digitala DNA
- 4 Luft/Air
- 5 Framtidens byggchefer. **Q&A Flyttat till torsdag 3 april**
- 6 Klimatförändringen och energimarknaden - idag och i framtiden
- 7 CBIs informationsdag 2008 - Tradition och förnyelse
- 8 Grunderna i byggnadsautomation
- 9 Upphandling byggnadsautomation - beställarperspektiv
- 10 Decentraliserade pumpsystem - vision till verklighet
- 11 Energiklassning av byggnader och fukt säkerhet

Torsdag 3 april

- 5 Framtidens byggchefer
- 12 Stora värmepumpsystem - rätt för miljö och ekonomi
- 13 Värme och kyla i mark och PCM
- 14 Glasdagen - 800 000 lägenheter och 4 miljoner fönster
- 15 Glasdagen - Glaset och Solen
- 16 Klimat- och miljöhoten - nya lösningar i byggandet!
- 17 Trovärdig egenkontroll - utopi eller verklighet?
- 18 Vad händer efter AB04 och ABT06
- 19 LCC - teori och verklighet
- 20 Hur konstruerar vi energieffektiva distributionssystem? - tre hydrauliska villkor för reglerbarhet

Fredag 4 april

- 21 Hur konstruerar vi energieffektiva distributionssystem? - system med variabla flöden
- 22 Kvalitetssäkra VVS-produkter i Norden!
- 23 Brandkrav i Sverige och i övriga Europa
- 24 Partnering - erfarenheter av Partnering idag
- 25 Polska rörmokare - problem eller tillgång för byggbranschen!

Hela seminarieprogrammet hittar du på www.siki.se där du även kan anmäla dig. För mer information ring Elisabeth Sandin 031-756 03 52, elisabet.sandin@iuc-utbildning.se

Huvudarrangörer

Missnöjet rekordstort i byggboomens spår

I fjol klagade rekordmånga personer på hantverkare och husleverantörer. Allmänna reklamationsnämnden fick in 1 250 anmälningar vilket är en ökning med 22 procent på ett år.

DET MÄRKS ATT det är högkonjunktur i byggbranschen. Folk renoverar badrum och kök i en omfattning som sällan skådats. Och överallt snickras det och byggs nytt i villaområdena.

Högkonjunkturen har också fått brevskörden att växa hos Allmänna reklamationsnämnden, ARN. Faktum är att klagomålen på bostäder har ökat mest på ett enda år jämfört med andra kategorier. 22 procent mellan 2006 och 2007. Som tvåa kommer "El och hemelektronik" med en ökning på 11 procent det senaste året.

- Glädjande nog är det allt fler hantverkare och leverantörer som följer våra utslag, berättar Torsten Palm på ARN. I 70 procent av

ärendena där nämnden gav konsumenten rätt följde företaget nämndens rekommendation. Året innan – 2006 - var siffran 67 procent, en liten ökning med tre procentenheter.

Men det är långt ifrån alla missnöjda privatpersoner som ARN stöttar. Knappt hälften får helt eller delvis rätt mot leverantören eller hantverkaren och det är en andel som har legat relativt fast under de senaste tre åren.

Enligt Torsten Palm utgör bygg- och hantverkstjänster cirka 50 procent av anmälningarna om bostäder. Den andra hälften riktar sig mot leverantörer av hus, kök, byggvaror etc.

Text: Peter Norrbohm

Knappt hälften av alla som klagar på hantverkare och byggleverantörer får rätt i ARN, berättar Torsten Palm på Allmänna reklamationsnämnden.

Antal inkomna klagomål till ARN om bostäder

2004	2005	2006	2007
1 009	1 076	1 021	1 250

Andel av fallen där den missnöjda personen fick rätt

2004	2005	2006	2007
51 %	46 %	47 %	47 %

Andel som rättade sig efter ARN:s beslut

2004	2005	2006	2007
65 %	68 %	67 %	70 %

Källa: Allmänna reklamationsnämnden

Fräck rörmokare tog dubbelt betalt

Först fick han svarta pengar för rörmokeriet. Sedan skickade han en faktura på jobbet. Rörmokaren hade hittat sin affärsidé.

DET HÄR ÄR en sedelärande berättelse om den gamla damen med ett badrum som inte hade renoverats på länge och där rör, handfat och badkar behövde bytas ut. Pensionen var mager och hon ville få ut mesta möjliga av badrumsinvesteringen.

Så hon fick tag på en rörmokare och gjorde upp om jobbet – svart. Rörmokaren kom, fullföljde sitt uppdrag och fick betalt av kvinnan.

Här kunde historien tagit slut om det inte hade kommit ett brev efter två veckor. Kvinnan upptäckte till sin förvåning – och bestörtning - att kuvertet innehöll en faktura på jobbet i badrummet. Men det har jag ju

redan betalt? tänkte hon upprört och kontaktade rörmokaren.

"Svart betalning? Nehej, det har vi verkligen inte kommit överens om", fick hon till svar. Kvinnan sa att hon var lurad och hon tänkte verkligen inte betala en gång till. "Då blir det inkasso", svarade rörmokaren. "Och jag kan ju visa på att jobbet är utfört, eller hur?"

Den gamla damen var naturligtvis ett lätt offer för rörmokaren, vad hade hon kunnat sätta emot? Hon hade ju inga vittnen.

Men hade hon haft en son som var medlem i Bandidos hade kanske utgången blivit en annan...

Text: Peter Norrbohm

Svartvit renovering dyrköpt erfarenhet.

Byggfirma vann i HD men förlorade ändå!

Löpande räkning eller fast pris där vissa timmar debiterades svart? Byggföretaget och kunden var djupt oeniga och tvisten hamnade i Högsta domstolen sedan hovrätten vägrat att pröva frågan då uppgörelsen om svart betalning var "direkt stötande".

DET VAR NÄR slutfakturan skulle betalas som det skar sig rejält mellan ägaren av ett parhus och det ansvariga byggföretaget. Båda parterna stämde varandra inför tingsrätten, husägaren ville ha skadestånd för försenat bygge och byggföretaget krävde betalt för sista fakturan. Husägaren hävdade att de kommit överens om ett fast pris på 1 800 arbetstimmar för husbygget varav hälften av tiden skulle betalas med ett timpris på 250 vita kronor och hälften svart med 200 kronor. Byggbolagets version var att allt gjordes på löpande räkning och enbart mot fakturabetalning.

Tingsrätten gick helt på byggföretagets linje. Efter att ha lyssnat med ett par anställda angående arbetets omfattning ansåg tingsrätten att det fasta pris som husägaren uppgav var helt orimligt. "Det är i stort sett uteslutet att ett professionellt företag skulle göra en felkalkylering till sin egen nackdel motsvarande minst 700 timmar".

HUSÄGAREN ÖVERKLAGADE tingsrättens dom till Svea hovrätt och där tyckte man precis tvärtom. Eftersom beställarens bild av verkligheten ansågs pålitlig blev följden att byggföretaget hade gjort upp om svart timdebitering, enligt hovrätten. Att uppmuntra en straffbelagd handling vore direkt stötande, tyckte hovrätten, som därför vägrade pröva byggbolagets krav.

Hur var det egentligen? Betalade villaägaren enligt två timtaxor? 250 kronor plus moms och 200 kronor utan moms? Tingsrätten trodde på byggföretaget, hovrätten trodde på villaägaren och Högsta domstolen trodde ingenting utan konstaterade bara att svartjobb visst kan prövas sakligt i domstol.

Tingsrättens dom upphävdes. Men byggbolaget gav inte upp utan överklagade till Högsta domstolen som tog upp fallet 2002. HD prövade bara om hovrättens argument att svart ersättning var ett fullgott skäl att vägra

befatta sig med ett civilrättsligt mål. Och det tyckte inte HD som gav hovrätten bakläxa. Ärendet återförvisades vilket tvingade Svea hovrätt att pröva sakfrågan, det vill säga vilken av parterna som var mest trovärdig i hur betalningen skulle göras – till fast pris eller löpande räkning.

Med tanke på bakgrunden var det kanske inte så oväntat att Svea hovrätt satte störst tilltro till husägaren i domen som kom 2003. Förutom att byggföretagets krav på slutbetalning för jobbet underkändes skulle företaget också betala husägarens del av rättegångskostnaderna på närmare 450 000 kronor.

Hur gick det då för byggföretaget? Klarade det den ekonomiska smällen som hovrättens dom medförde? Jodå, det har gått riktigt bra, säger företagets advokat till *byggaren*.

- Vi lyckades få en förlikning med husägaren då det visade sig finnas vissa otydligheter i domsluten. Så det går ingen nöd på min klient idag.

När hovrätten för andra gången avgjorde målet förlorade inte oväntat byggföretaget.

Text: Peter Norrbohm. Foto: Anders Modig

Värdet av att veta...

Varje vara i en handelskedja är bärare av information.

- Vad, var, när, vart och hur.
- Pris och vinst.
- Underlag för analys.

Lösamhet planeras av den som vet.

Affärssystem PengVin är ett öppet och tillförlitligt system, uppbyggt för att kunna följa med in i framtiden.

Vi har lösningen för dig.

Har du råd att inte köra PengVin?

Kontakta oss!

Tel
031-88 76 00

E-mail
kundservice@pengvin.se

Mer information
www.pengvin.se

PengVin
Affärssystem AB

Microsoft
CERTIFIED
Partner

 Stockholmsmässan

Nordens viktigaste byggmöten!

Allt du behöver se. Alla du vill träffa.

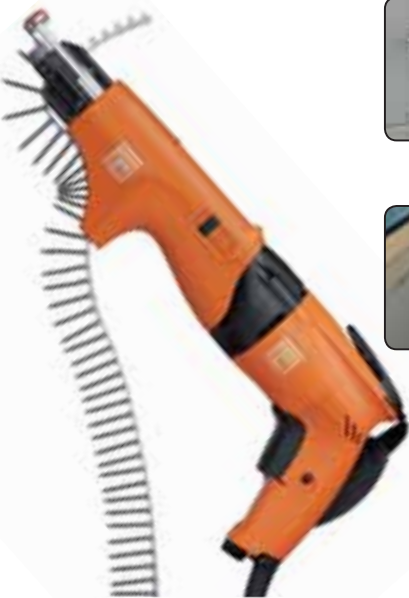
Senaste nytt inom Bygg & VVS:

- Allt inom byggmaterial
- Effektivare byggprocess
- Byggmaskiner
- Handverktyg
- Färg, måleri och ytskikt
- Personlig utrustning
- Inneklimat
- Energieffektivisering
- **Green Matter** – se framtidens byggmaterial
- Seminarier
- och mycket annat

Med fokus på en
hållbar utveckling
och effektivare
byggprocess

FEIN Skruvautomat

Två maskiner i en. Finns även som singelmaskin.
Levereras med djupanslag, bits och bitshållare.

SCT 5-40 M

SCT 5-40

FEIN marknadsförs av:
Specma Tools, www.specmatools.se
Telefon 031-89 16 00. www.fein.se

Powered by
innovation

NORDBYGG

BYGG • VVS

1-4 april 2008
Stockholmsmässan

Hämta din fribiljett (värde 200:-) på:
www.nordbygg.se
Ange kod: 0548

Mögelangripet virke som sätts upp och övermålas kan se ut så här efter ett tag. Enligt Stefan Hjort är panel under takfoten särskilt drabbad.

Forskare misstänker:

Virket möglar redan vid sågen

Mögelskador på färskt virke blir allt vanligare på byggena. Den slutsatsen drar Stefan Hjort på IVF efter att ha besökt några större byggprojekt.

– Mögelangreppen har inte varit färska. De har troligen uppstått redan på sågverken.

Men branschorganisationen Skogsindustrierna tvivlar på att det stämmer.

PÅ UPPDRAG av ett par större byggföretag har Stefan Hjort åkt runt till arbetsplatser i västra och mellersta Sverige för att främst titta närmare på staplad och lagrad ytterpanel. Den typen av trävaror är inte kvalitetsklassad som exempelvis bärande konstruktioner.

Och det han upptäckte förvånade honom.
- Upp till 20 procent, eller var femte bräda, var redan angripen av mögel. Angreppen ligger spritt vilket gör att de inte alltid är så enkla att upptäcka vid en flyktig blick. Vissa

brädor är helt fria medan andra har kraftig mögeltillväxt.

Problemen visar sig speciellt tydligt vid stråken efter ströläkten. Där själva läkten legat tryckt mot brädan finns ingen mögelsvamp, noterade Stefan Hjort som är teknisk doktor på IVF-Industriforskning och utveckling, som ligger i Mölndal. Han är bland annat huvudansvarig för Folksams uppmärksammade färgtester.

Stefan Hjort är kritisk till, som han tycker,

byggföretagens slappa kvalitetskontroll av levererade trävaror. Lär av verkstadsindustrin, uppmanar han.

- För industrin är det A och O att kontrollera kvaliteten när godset anländer.

PÅ DE UNDERSÖKTA arbetsplatserna har virket förvarats på ett väderskyddat sätt, vilket tyder på att mögelskadorna har uppstått tidigare, enligt Stefan Hjort som misstänker att det skett redan på sågverken. Men det

Ingen vacker syn. Men den tycks bli allt vanligare för den som är uppmärksam. Enligt Stefan Hjort får möglet fäste långt innan trävarorna levereras till byggarbetsplatserna.

handlar inte om medvetet slarv, påpekar han.

- Jag tror att klimatförändringarna spelar in. Ökad luftfuktighet och värme missgynnar det gamla beprövade sättet att lagra virket vid sågen. Här behövs en översyn.

MÖGELANGRIPET nysågat virke kan få besvärande konsekvenser om det utsätts för fukt när det väl sitter uppspikat på plats. Efter ett par-tre år kan möglet slå igenom den nymålade fasaden och det ansvariga byggföretaget riskerar att få en process på halsen.

- Ett litet byggföretag kan råka riktigt illa ut.

På branschorganisationen Skogsindustrierna ställer man sig undrande till Stefan Hjorts slutsatser att det undersökta virket angripits av mögel redan vid sågverken.

- Vi har aldrig hört talas om detta trots att vi dagligen jobbar med den här typen av frågor, säger Johan Fröbel.

Han ansvarar bland annat för foldern "Hantera virket rätt" som distribueras till byggföretag och byggvaruhandeln. Foldern innehåller råd hur virket bäst ska lagras och förvaras för att undvika mögelskador. Men

- Kontrollera virkesleveranserna noga, uppmanar Stefan Hjort landets byggare.

Johan Fröbel på Skogsindustrierna har svårt att tro att mögelprocessen startar redan vid sågverken.

det handlar om hanteringen i slutledet, det vill säga på byggarbetsplatserna.

Har Stefan Hjort dragit felaktiga slutsatser?

- Jag vill inte kommentera det enskilda fallet utan att först ha undersökt omständigheterna, säger han.

PÅ EN PUNKT är Johan Fröbel och Stefan Hjort rörande eniga. Båda uppmanar byggföretagen att kontrollera allt virke som levereras.

En välkänd profil inom byggbranschen anser att Stefan Hjort sannolikt har fog för sina misstankar om ursprungsangreppet. När det är sådan strykande åtgång på sågade produkter hinner virket inte efterbehandlas ordentligt på sågverken, hävdar han men vill inte framträda med namn då ämnet är känsligt.

Text: Peter Norrbohm

Gör så här!

- Kontrollera virkeskvaliteten vid leveransen.
- Mögelangripet? Reklamera snabbt.
- Om möglet uppstått efter leverans? Tvätta. Det finns effektiva medel.
- Om mögelskador i träet upptäcks på målad panel? Tvätta med specialmedel som tränger ner genom färgens porer in i träet. I vår kommer för övrigt Folksam att genomföra tester av den typen av tvättmedel.

Möglar träet på din arbetsplats?

Har du upptäckt samma fenomen som Stefan Hjort, att virket kan vara mögelangripet när det levereras? Eller känner du inte alls igen det här problemet? Gör du som industrin, kontrollerar skicket och kvaliteten på varje leverans? Skriv och berätta för oss på *byggaren*. Adressen är: info@byggaren.se

Transporter Kombi med fast mellanvägg är användbar för både persontransport och last. Hög fjädringskomfort för biltypen. Finns även med 4WD. Byggarens hellackade version är dock ömtålig för parkeringskador.

VW Transporter Kombi 2,5 TDI Tiptronic

Folk och varor populärt att frakta i samma skåp

Kombinerade person- och skåpbilar blir allt populärare. Idag kan nästan alla tillverkare erbjuda halvskåp – det vill säga bilar med dubbelhytt där mellanväggen till lastutrymmet är fast monterad. *byggaren* har valt att provköra den modellen av klassledaren VW Transporter Kombi. Skön att köra men försök inte själv byta lampa.

VW TRANSPORTER KOMBI med långt axelavstånd, fem sittplatser och textilklädd mellanvägg ska kombinera person- och gods-transporter. Och det lyckas tillverkaren med. Motorn i *byggarens* bil är en 5-cylindrig turbodiesel på 130 hästkrafter vilken kan kombineras med VW:s fyrhjulsdraft 4MOTION. Testbilen är tillvalsutrustad med den sexstegade Tiptronic-automaten, vilken däremot inte går att kombinera med fyrhjulsdraften.

Byggarens bil har ömtåligt lackade stötfångare, men det finns Transporter med mattsvart stötfångare fram. Inga skyddslister längs sidorna. Bra strålkastare, men spolning är tillval.

Bra insteg fram och mycket bra till baksätet. *Byggarens* exemplar är tillvalsutrustad

med skjutdörrar på båda sidorna vilka måste stängas med kraftigt våld. Förarstolen är komfortabel. Ryggstödslutningen är steglös men höjdställning och justerbart svankstöd. Vill man ha nedvikbara armstöd, som *byggarens* bil är utrustad med, måste de beställas extra. Passagerarstolen har motsvarande sittkomfort. Ratten är justerbar.

INSTRUMENTEN ÄR reflexfritt nedsänkta och tydliga med stora runda urtavlor. Digital väg/trippmätare, klocka och en enkel färd dator. Reglagen är välplacerade. Tillsatsvärme är standard och AC ingår.

Förvaringsutrymmena består av ett låsbart handskfack, stora fack i framdörrarna, ett utrymme på panelen med en pappersklämma

och ett litet fack i taket mellan solskydden samt småfack i panelens ytterkanter. Krockkudde är standard på förarplatsen men tillval på passagerarsidan liksom sidokrockkuddar och krockgardiner.

BAK ÄR UTRYMMET mer än tillräckligt. Sittkomforten är bra under korta turer på en fast soffa för två och en separat stol till höger. Däremot blir komforten låg under längre turer eftersom sätena inte går att justera.

Bra sikt framåt och åt sidorna. Backspeglarna är stora men saknar dubbel funktion för när- och fjärrseende. Ingen genomsikt.

Det är trångt runt den tvärställda turbodieseln, men ändå åtkomligt och välmarkerat för kontroller och vätskepåfyllningar. Batteriet

BYGGARENS BILTEST

är gömt under en plastkåpa. Lampbyten är ett verkstadsjobb.

Bakdörrarna är sidohängda vilka låser i 90 graders öppning, men inte i 180 grader. Skåpet är endast åtkomligt bakifrån. Utrymmet är klätt med grå hardboard på golvet, grå plast på sidorna och hjulhusen upp till midjehöjd. Däröver masonite, även i taket, och på den nedre delen av bakdörrarna. Innerbelysning i taket. Sex öglor i golvet att surra last i.

TRANSPORTER ÄR KOMFORTABEL tack vare individuell hjulupphängning runt om och fjädringen/dämpningen tar bra hand om ojämnheter även om det dunsar till i större gropar. Den är dock i mjukaste laget vid maximal last. Bilen spinner lätt loss vid start i backe eller lösgrus tills antispinnsystemet tar över.

Motorn arbetar mjukt och drar utmärkt från låga varv. Bränsleförbrukningen är låg. *Byggarens* körning drar cirka en liter milen. Ljudnivån mäter vi upp till normala 71 decibel vid 2 000 varv på sexans växlar.

I tätortstrafik, då vi kör i 70, ligger nivån runt låga 65 decibel på fyran, femman och sexan.

Text och foto: Christer Andersson

Det 190 centimeter långa skåputrymmet är endast åtkomligt bakifrån. Hardboardskiva på golvet med sex kraftiga öglor. Helt inklätt skåputrymme är tillval.

PLUS

+ Mångsidigt alternativ
+ Brett motorprogram
+ Bra automatlåda
+ Komfortabel förarmiljö
+ Rymligt baksäte
+ Antispinn standard

MINUS

- Strålkastarspolning tillval
- Ej sidoskyddslister
- Bakdörrarna spärras inte
- Mjuk fjädring vid maxlast
- Ej partikelfilter
- Lampbyte är verkstadsjobb

VW Transporter Kombi 2,5 TDI Tiptronic

Pris, inkl. moms: 323 800 kr. Byggarens testbil med tillvalsutrustning, 367 900 kr.

Fordonsskatt: 3 335 kr.

Premieklass: 3-12-13.

Garantier: Nybil, 3 år utan milbegränsning. Rost, 12 år. Lack, 3 år. Elektronik, nej. Vagnskada, nej. Vägassistans, 1 år.

Motor: Diesel. Rak 5 cyl, turbo, direktinsprutning. 2 vent/cyl. 2 460 kbc. Max effekt 96 kW/130 hk vid 3 500 v/min. Max vridmoment 340 Nm vid 2 000 v/min. (I starkare version, 128 kW/174 hk vid 3 500 varv/min samt 400 Nm vid 2 000 varv/min).

Kraftöverföring: Tvärställd motor fram, drivning fram. Sex växlar framåt. 6-stegad automat med Tiptronic tillval enbart för framhjuldrivna versioner. **Bränsleförbrukning:** I blandad körning, 8,9 l/100 km. *Byggarens* snittförbrukning med maxlast ca 10,0 l/100 km. Något mindre med tom bil. Bränsletank, 80 l.

Prestanda: *Byggarens* ex. 0-100 km/tim, ca 15,0 sek. Full last, ca 18,0 sek. Toppfart 164 km/tim.

Mått och vikter: Längd/bredd/höjd 529,0/224,2/195,9 cm. Axelavstånd/spårvidd fram-bak 340,0/162,8-162,8 cm. Hjul, 215/65 R 16. Tjänstevikt, 1 970-2 200 kg. Maxlast, 1 030-800 kg, Totalvikt, 3 000 kg. Max axelbelastning fram-bak, 1 575-1 550 kg. Taklast, 100 kg. Släpvagnsvikt B-kort/BE-kort, 750/2 500 kg. Max tågvikt 5 200 kg.

Lastutrymme: Längd, ca 190 cm. Bredd, ca 160 cm. Bredd mellan hjulhus, ca 122,5 cm. Höjd, ca 137 cm. Bakdörr, Bredd, ca 130 cm. Höjd, ca 129 cm. Lastvolym, ca 4 kbm. Lasthöjd över marken bak, ca 47 cm olastad och ca 55 cm lastad.

Övriga Transporter-versioner: (I Sverige) 1.9 I TDI 63 kW/85 hk, 1.9 I TDI 77 kW/105 hk, 2.5 I TDI 128 kW/174 hk samt bensin 2.0 85 kW/115 hk och bensin 3.2 I V6 173 kW/235 hk. "Multivan" är en personbilsregistrerad minibussversion. Priser från 224 900 upp till 379 600 kr.

Jämförbara konkurrenter: Citroën Jumpy, Citroën Jumper, Fiat Scudo, Fiat Ducato, Ford Transit, Hyundai H-1, Iveco Daily, Mercedes Vito, Mercedes Sprinter, Nissan Primastar, Nissan Interstar, Opel Vivaro, Opel Movano, Peugeot Expert, Peugeot Boxer.

Bra insteg till en genomtänkt förarmiljö med god körställning och överskådliga instrument. Stort rymligt baksäte där endast bristen på inställningsmöjligheter stör åkkomforten.

Punktlighet är en dygd som lönar sig i längden

Försenade leveranser har blivit så vanliga att kunderna börjar skämta om det. Ironiska slängar kanske man som byggare kan stå ut med men knappast om det kostar pengar.

KONSUMENTVERKET HAR uppmärksammat hur allvarligt problemet är med leveransförseningar inom byggbranschens ROT-marknad där kunderna främst är privatpersoner. Det betyder att konsumenttjänstlagen ska gälla mellan köpare och säljare. Verket menar att problemet är så allvarligt att man måste sätta in kraftfulla åtgärder för att stävja problemet. Exempelvis genom att införa viten i avtalen vid förseningar.

Men det är svårt att få riktig kläm på hur pass allvarliga förseningarna är, eftersom det inte finns någon riktig statistik på det. Men klart är att tvistemålen ökar och det blir allt vanligare att beställaren håller inne pengar för de förseningar han anser har skett. På vissa håll i landet är det så vanligt att man skämtar om det. "När kommer du?" . "På onsdag". "Vilket år?"

MEN BAKOM LIGGER det naturligtvis mycket allvar. Det handlar om avtal och "pacta sunt servanda", ett ingånget avtal ska gälla. Ett avtal har följande verkan: 1) Partsbindande; det ska binda parterna till varandra genom att den ena ska avge/göra något och den andra ska betala. 2) Reglerande verkan; vilket betyder att vi reglerar innehållet i avtalet genom att ange kvaliteter, kvantiteter, men inte minst leveranstider och annat.

3) Sanktionering verkan; det ska "svida i skinnet" om man bryter mot avtalet, det hör till sakens natur. Alla avtal ska vara baserade på ett vinna/vinna förhållande vilket innebär att båda parterna gynnas om man levererar det man avtalat om. Ta ett exempel; jag avtalar om att byta fönster i min villa under veckorna 18-20, för då har jag möjlighet att ta ledigt från jobbet genom att ta ut semesterdagar och kan medverka i fönsterbytet.

DÅ TIDPUNKTEN således är viktig för mig är det premisser i mitt avtal med fönsterbytaren att få det gjort under dessa veckor. För fönsterbytaren är det arbetsveckor som alla andra och får han betalt för utfört jobb så är han nöjd. Om han då inte kommer som han sagt, blir inte min del av avtalet lika värt ur synpunkten "pacta sunt servanda". Jag kunde inte nyttja att jag tog semester till detta.

Själv brukar jag ta exemplet med grabben som ska gifta sig med byns vackraste flicka lördagen den 26 april. Han går till skräddaren för att få en kostym tillsydd och anpassad efter hans specifika mått. När han kommer dagen innan för att hämta kostymen är den inte ens påbörjad!

Det är i Konsumentköplagen och Konsumenttjänstlagen som privatpersoner ges rätten till skadestånd vid förseningar.

Passa leveranstiderna, råder Sten Folkesson.

Konsumenterna har också rätt att hålla inne så mycket av betalningen som motsvarar kravet. Är man riktigt försumlig och dålig på detta kan det gå så långt att kunden ha rätt till hävning.

Nu är det emellertid inte lika lätt att kunna peka på att man verkligen tagit skada av förseningen. Det betyder att den skadelidande i varje fall måste kunna uppvisa att han lidit den skadan han påstår och då är det vanligtvis med kvitton, fakturor, visa att man haft löneavdrag eller annat. Någon ideell skada kan inte kunden räkna med att få ersättning för. Så även om byns vackraste flicka reklamerade på kyrkbacken och lämnade brudgummen är det svårt att se vilken skada han lidit rent ekonomiskt.

DÄRFÖR KOMMER man att införa vitesklausuler i avtalen, som i så fall ha bättre verkan som sanktion än enligt lag. Då behöver man inte visa vilken skada man lidit utan bara att man lidit skada till följd av förseningen. Punktlighet = affärsmässighet.

Satsa på punktlighet, det är bättre än att satsa på att vara "billigast i stan"!

Sten Folkesson
förbundsjurist
Bygg- och järnhandlarna

Limmar, fogar
och fäster allt!

En patron till allt!
Tec7 ersätter tätmassa,
byggfogmassa, nåtmassa,
monteringslim, akryl, silicon,
polyuretan och fönsterkitt.

NOVATECH • Tlf 031-135490 • www.novatech.nu

byggaren

ETT SJÄLVKLART VAL FÖR
DEN SOM TÄNKER EFTER!
SÅ BESTÄLL GENAST EN
ÅRSPRENUMERATION PÅ
INFO@BYGGAREN.SE

INGEN LOTTLÖS TILLVARO

FÖR

PIA, MIKAEL OCH SUSANNE

Redaktionen har ägnat en stor del av sin vakna tid så här på nyåret att dra fram de tre först rätta lösningarna på byggarens julkryss "Stjärnsmällen". Och vi kan med stolthet presentera de som nu får sin belöning i form av en trisslott. Skänk oss en innerlig tanke när ni skrapar fram en arbetsfri inkomst under de kommande 25 åren.

Fast, om vi får reda på att någon av er kan inkassera en högvinst, kommer vi naturligtvis att ångra att vi inte skickade iväg färdigskrapade lotter!

Lycka till med skrapningen säger vi till

Pia Andersson i Flen

Mikael Sandin i Rottneros

Susanne Örn Fremling i Röbbäck

Till alla er andra som går lottlösa ur den här tävlingen, har vi ändå några tröstens ord att ge. Ni får ju en ny chans inför julen 2008 att visa var orden ska stå.

BERGSLAGSPANEL

PREMIÄR! Snart i en bygghandel nära dig.

Med Bergslagspanel slipper du göra det trista jobbet själv. Den är nämligen både grundmålad och målad. Det enda du behöver göra är en sista toppstrykning. Men det är ingen brådska. Panelen är så noggrant behandlad och målad att den tål regn och rusk i flera år. Du får massor av tid över till annat och prisskillnaden mot omålad panel är försumbar. Så egentligen finns det ingen anledning att inte välja Bergslagspanel. Om du inte älskar att måla förstås.

En äkta Bergslagsprodukt

Vi har gjort jobbet åt dig

- Grundmålat
- Mellanstrykning
- Toppstrykning

Målad panel ska det va.
Så enkelt och massor
av tid till annat!

www.hedins.se

Mästerkockens heta tips i vintermörkret

Njut av Afrikas sol i byggboden

Det är inte alltid så kul på bygget om vintern. Sedan må det vara midvinterkyla eller underkylt duggregn. Så vad kan väl passa bättre än att fylla matlådan med en maträtt inspirerad av soligaste Afrika?

DET VIKTIGA MED denna rätt är stommen – en riktigt god currysås. Den gör du lämpligen med en medelstark curry eller varför inte currypasta som är enklare att använda då man kan klicka i lite extra om du tycker att färgen eller styrkan inte blir den rätta, betonar *byggarens* mästerkock Anders Arnell.

Rätten är trots namnet – Fläskfilé Afrikana – uppfunnen av Tant Karin på restaurang Tenan i Marstrand. Men inspirationen fick hon efter att hennes syster gjort en längre resa i Afrika där hon ofta såg folk äta frukt till köttgrytor.

Receptet räcker till 4 portioner – frys in det som blir över eller skingra vintermörkret för ett par kollegor i futten!

Matskribent och matfotograf: Anders Modig

FLÄSKFILÉ AFRIKANA (4 PORTIONER)

GRUND:

2 dl vildris
4 dl fullkornsrís

STOMME:

1 st rödlök (finhackad)
2 st äpplen (i små bitar)
2 - 3 tsk curry
2 dl vispgrädde
4 dl mjölk
2-3 msk fond (kyckling, grönsak eller kött)
25 gr mjöl för redning
50 gr smör för stekning

TAK:

1-1½ fläskfilé

SNICKARGLÄDJE:

Mandarin, ananas, banan, mango chutney, jordnötter och gurka

GÖR SÅ HÄR:

1. Börja med grunden, som tar längst tid. Tro oss, det är värt den extra tiden att använda "konstiga" ris-sorter, både för smakens och för orkfaktorns skull. Koka 2 dl vildris enligt anvisning på paketet – det ska koka i cirka 55 minuter. Tag 4 dl fullkornsrís och koka det enligt anvisning på paketet. Normalt tar det cirka 40 minuter. Blanda därefter de båda ris-sorterna och smaka av denna blandning med smör och lite salt.

2. En kvart innan riset är färdig kan du montera stommen: Smält smöret i en tjockbottnad kastrull och fräs lök, curry och äppelbitar i cirka två minuter. Undvik att ha för hög värme. Pudra över med mjölet, rör om ordentligt och håll över mjölken och grädden. Låt det hela puttra på svag värme i cirka 8-10 minuter. Om såsen blir för tjock späd med lite mjölk eller vatten.

3. Spika på taket: Köttet du ska servera till

Ät och bli inspirerad av Afrika.

denna rätt skär du i tre cm stora bitar som du fräser i smör och om så önskas pressar över lite vitlök. Lägg de stekta bitarna i såsen och rör om. Tänk på att inte låta den stå på spisen och koka eftersom köttet då kan bli torrt.

4. Toppa med snickarglädjen. Du väljer själv om du vill använda burk eller färsk när det gäller frukten.

MÄSTERKOCKENS KOMMENTAR:

3,5 - 5 tack vare fullkornsrís- och vildriset.

Sugen på fler läckra ingredienser att avnjuta? Gå in på mästerkockens hemsida www.lattlagat.nu

Vad är ditt bästa matlåderecept? Avslöja det för oss på byggaren och skicka receptet per mail till info@byggaren.se Du belönas med en kockkniv om vi publicerar ditt favoritrecept.

byggaren
Tidningen för byggare

**Annonsörer
Nr 1-2008**

AB Karl Hedin
Byggtrygg
I U C Gbg
Icopal
Lindab
Nordbygg
Pengvin

Sid. 29
Sid. 31
Sid. 20
Sid. 2
Sid. 32
Sid. 23
Sid. 23

Releka-Import
Specma
Univac
Vimmerby Fönstersickeri
Wiwood
Woody

Sid. 28
Sid. 23
Sid. 18
Sid. 8
Sid. 20
Sid. 9

A man in a blue and white plaid shirt is holding a large white sign on a wooden pole. The sign has the text "JAG KRÄVER EN RIKTIG BYGGHANDEL!" written in black, with "RIKTIG" underlined in red. He is standing in front of a large, ornate building with a statue on top. The sky is overcast.

JAG KRÄVER
EN RIKTIG
BYGGHANDEL!

Vad hände med de gamla brädgårdarna som fanns förr? Där man fick hjälp med sådant som plockning, mängdning, kapning och transporter. Där personalen kunde sina saker och där man alltid kunde lita på kvalitet och råd. Lugn, den typen av bygghandlare finns fortfarande kvar, gudskelov! Och du har inte mindre än 80 stycken att välja på. Din närmaste riktiga bygghandel hittar du via www.enriktigbygghandel.se.

80 butiker över hela landet! www.enriktigbygghandel.se

Lindab RdBX

Innovativa stålprofiler

Snabbare - helt enkelt

Vi vet att tid är viktigt för dig. Därför har vi uppfunnit nya, innovativa mellanväggsprofiler, Lindab RdBX, som gör monteringen snabbare, enklare och mer flexibel än någonsin tidigare. När skenorna väl är på plats klickar du bara reglarna på plats utan att använda några verktyg eller fästdon. Det är enkelt att flytta reglarna och använda gipsskivan för finjusteringar.

Den nya lösningen har utvecklats ur vårt välkända RdB-system. Du får samma välkända lösning - bara snabbare. Läs mer om hur byggprocessen kan förenklas på www.lindab.se/rdbx.